

OZEZ

1 ¹ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko uze'eg Ozez Meeri ta'yr pe a'e. Na'aw Zuta wanuwihawete a'e 'ar mehe arer waner xe wà kury: Uzi, Zotàw, Akaz, Ezeki. Zeromoàw Zoaz ta'yr wiko Izaew wanuwihawete romo a'e 'ar rehe a'e no.

Ozez hemireko, ipurumuzàg a'e wà no

2 Tupàn Izaew wanupe uze'eg mehe, Ozez pe izyzy mehe arer rehe uze'eg mehe, uze'eg nezewe izupe. — Exaexak amo kuzàwyzàì tàpuzuhu tupàn a'ua'u imuwete haw pe har neremireko ràm romo nehe. Ereko neremireko romo nehe. Nera'yr a'e kuzà hehe we àràm wiko putar kuzàwyzàì imemyr romo a'e wà nehe. Ta'e teko Izaew nuzawy kwaw kuzàwyzàì ihewe a'e wà xe. Izaew nuiko kwaw heremireko ikatu ma'e zàwe wà. Izaew upuir ihewi wà.

3 Na'e Ozez wereko Komer Zimiràim tazyr oho wemireko romo kury. **4** Ta'yr ipy izexak kar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Ozez pe. — Emono Zereew kwarer her romo nehe. Ta'e nan kwehe tete kwaw nehe, azepyk putar Izaew wanuwihawete rehe ihe nehe xe, ta'e izyzy Zeu her ma'e uzuka teko ikatu ma'e tete'u Zereew pe kwehe mehe a'e wà xe. Amumaw putar Izaew ywy rehe har ihe wà nehe. **5** Amumaw putar zauxiapekwer Izaew wainuuiuro mo har wwyàpyznaw Zereew her ma'e pe upaw rupi katete ihe wà nehe no. Amumaw putar wakàgaw nehe.

6 Na'e uzexak kar amo Komer imemyr kuzà kury. Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ozez pe. — Emono Iamutar pyr 'ym her romo nehe. Ta'e apytu'u putar Izaew wamutar ire ihe nehe xe. Namunàn kwaw wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e ihe nehe. Nahereharaz kwaw izuwi nehe. **7** Azamutar wiwi putar Zuta ywy rehe har ihe wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezar ihe, apyro putar Zuta ihe wà nehe. Napyro kwaw zèàmàtyry'ymaw rupi ihe wà nehe. Napyro kwaw u'yw pupe ihe wà nehe. Napyro kwaw takihepuku pupe wà nehe. Napyro kwaw kawaru zèàmàtyry'ymaw pe oho ma'e pupe

ihe wà nehe. Napyro kwaw zauxiapekwer kawaru ku'az wata ma'e wapupe ihe wà nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ozez pe.

8 Umemyr imukamu re upytu'u mehe ipuru'a wi Komer kury. Uzexak kar amo imemyr kwarer no. **9** Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Ozez pe kury. — Emono Teko heremialihu 'ym her romo nehe. Ta'e teko Izaew upytu'u heremialihu romo wiko re a'e wà kury xe. Naiko kwaw wazar romo ihe kury, i'i Ozez pe.

Izaew heta tete'u putar wà nehe kury

10 Amo 'ar mehe teko Izaew ywy rehe har waneta àwàm nuzawy kwaw ywyxig yryhu izywy har waneta haw wà nehe. Teko nupuner kwaw wapapar haw wà nehe. Ta'e heta tete'u putar a'e wà nehe xe. — Napeiko kwaw heremialihu romo, i'i Tupàn ko ywy rehe kury. Amo 'ar mehe umume'u putar amo ae ma'e xe a'e nehe. — Peiko Tupàn Wikuwe Ma'e ta'yr romo, i'i putar Izaew wanupe nehe. **11** Teko Zuta ywy rehe har a'e wà, teko Izaew ywy rehe har a'e wà no, uzemona'ono'og putar uzeinuuiuro mo wà nehe. Wexaexak putar pitài awa uwihawete romo wà nehe. Wiko wi putar teko ikàg ma'e romo hemetarer katu ma'e romo wà nehe. Zereew i'ar za'e a'e 'ar mehe. Ikatauhy putar a'e 'ar nehe.

2 ¹ A'e rupi emono Tupàn hemialihu nerywy Izaew wanupe waner romo nehe. Emono Tupàn Hemiamutar wanupe waner romo nehe no.

Izaew nuwerezar kwaw Tupàn wà

2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg teko wanupe kury. — Peze'eg zemuteahy pehy wanehe nehe. Pemume'u hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe. Ta'e nuiko kwaw heremireko romo a'e kury xe. Naiko kwaw imen romo kury xe. Pemupytu'u kar pehy awa umen 'ym wapuhe iker ire nehe. Pemono kar a'e awa pehy puhe uker ma'e kwer xe wi izuwi pe wà nehe (Izaew wiko teko wahy àì, Tupàn hemireko àì). **3** Aze nuwerezar kwaw peze'eg nehe, apyro putar ima'e hopoz paw

izuwi nehe. Amuigo kar putar kuzà hopoz 'ym ma'e romo ihe nehe. Wiko putar uzexak kar ma'e kwer 'ar mehe arer zàwenugar romo nehe. Amuigo kar putar pehy wyyxiguhu zàwenugar romo nehe. Wiko putar wyy uxinig ma'e kwer ài nehe. Umàno putar iziwez katu ma'e ài nehe. **4** Napuhareko kwaw imemyr ihe wà nehe. Ta'e kuzàwyzài imemyr romo wanekon wà xe. **5** Uzemomo kuzàwyzài ma'e romo wiko pà. — Aekar putar awa hemen 'ym hepuhe uker ma'e ràm ihe wà nehe, i'i uzeupe a'e, ta'e na'imaranugar kwaw a'e xe. — Hepuhe uker ma'e ràm umur putar heremi'u ràm ihewe wà nehe. Umur putar 'y ihewe wà nehe no. Umur putar heropoz àràpuhàrà hawitu ma'e hawer iapo pyrer ihewe wà nehe. Umur putar heropoz irin iapo pyrer wà nehe no. Umur putar uri kawer ihewe wà nehe. Umur putar win ihewe wà nehe no, i'i pehy iko a'e.

6 — A'e rupi azapo putar xu pari romo izywyr ihe nehe. Azapo putar pàrirogaw pe rupi nehe no. Nezewe mehe nuexak kwaw oho àwàm a'e nehe. **7** Uzàn putar oho awa upuhe uker ma'e ràm wanaikweromo nehe. Nuhem kwaw wanupe nehe. Wekar putar wà nehe. Nuexak kwaw wà nehe. Na'e uze'eg putar nezewe nehe. — Azewyr putar hemen pe nehe. Ta'e hehe we hereko mehe herurywete ihe 'y. Ta'e ko 'ar rehe naherurywete kwaw ihe 'y, i'i putar nehe. **8** Nukwaw kwaw arozzàn izupe imur arer romo hereko haw. Nukwaw kwaw win izupe imur arer romo hereko haw. Nukwaw kwaw uri kawer izupe imur arer romo hereko haw. Ihe amono ma'e tetea'u parat iapo pyrer izupe ihe. Amono ma'e tetea'u or iapo pyrer izupe ihe no. A'e ae omono e a'e ma'e tupàn ua'u Ma'aw her ma'e pe a'e. **9** Arozràn ipo'o haw 'ar them mehe nehe, apyhyk putar arozràn hema'e a'e kuzà wi ihe nehe, apyhyk putar win izuwi ihe nehe no. Araha putar hopoz àràpuhàrà hawer iapo pyrer heremimono kwer ihe nehe, izuwi ihe nehe. Araha putar ima'e irin iapo pyrer izuwi nehe no. Ihe amono a'e ma'e izupe hopoz ràm romo kwehe mehe ihe. **10** Amuigo kar putar a'e kuzà hopoz

'ym ma'e romo nehe kury, ipuhe uker ma'e kwer wanenataromo nehe kury. Ni amo nupyro kwaw hepuner haw wi wà nehe. **11** Amumaw putar hurywete haw nehe. Amupytu'u kar putar hurywete re ihe nehe. Nuzapo kwaw mynykawhu kwarahy nànanar nehe. Nuzapo kwaw mynykawhu zahy nànanar nehe. Nuzapo kwaw mynykaw mytu'u haw 'ar nànanar nehe. Nuzapo kwaw wyzài mynykaw nehe. **12** Amumaw putar iko uwà tyw nehe. Amumaw putar iko ma'e'yw pi her ma'e tyw nehe no. Ipuhe uker ma'e kwer omono a'e ko izupe hekuzaromo wà. A'e ko uzeapo putar ka'a romo nehe. Miar u'u putar ma'e a'e pe har paw wà nehe. **13** Upuir ihewi a'e. Umuwete katu tupàn ua'u Ma'aw hagapaw a'e. Wapy yhyk henataromo no. Umunehew kwàku'aw har. Umunehew ita hekuzar katu ma'e no. Uzàn oho upuhe uker ma'e ràm wanaikweromo. Azepyk putar hehe a'e ma'e hemiapo kwer paw rehe ihe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez ihe kury, i'i Tupàn.

Tupàn uzamutar katu wemiaihu a'e wà

14 Tupàn uze'eg teko Izaew wanupe kury. — Amume'u putar heremiapo ràm ikatu ma'e kuzà heremiamutar pe nehe. A'e rupi oho putar wi wyyxiguhu pe herupi nehe. A'e pe urehem mehe amume'u putar iamutar haw izupe nehe. — Uruamutar ihe, a'e putar izupe nehe. **15** A'e pe urereko mehe amuzewyr kar putar ikukwer uwà tyw kwer izupe nehe. Ywyàpyznaw Iaiw Paw her ma'e azapo putar ukenaw romo ma'e hàrogatu haw romo ihe nehe. A'e mehe uze'eg putar ihewe, uze'eg awer kwehe mehe arer kuzàwaza romo wiko mehe arer zàwenugar rupi katete nehe, Ezit wyy wi uhem mehe arer zàwenugar rupi katete nehe. **16** — Hemen, i'i wi putar ihewe nehe. — Ma'aw hezar, ni'i kwaw ihewe nehe. **17** Namume'u wi kar pixik kwaw Ma'aw her izupe ihe nehe. Teko nuze'eg pixik kwaw a'e tupàn ua'u rehe wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko ta'e amume'u ko ma'e kwez ihe kury, i'i Tupàn.

18 — A'e 'ar mehe azapokatu putar heze'egaw miar hehaite ma'e wanehe we

nehe, wiràmiri wanehe we nehe no, moz wanehe we nehe no. Nezewe mehe nuxi'u kwaw heremiamutar nehe. Nuzuka kwaw wà nehe. Azuka putar ma'e puruzuka haw ihe nehe: wyrapar, takihepuku. Naheta pixik kwaw zeàmàtyry'y'maw nehe. Teko heremiaihu wiko putar uzeàmàtyry'y'm pà wà nehe. Ikatu putar waneko àwàm wanupe nehe.

19 — Izaew, urereko putar heremireko romo ihe nehe. Tuweharupi ereiko putar heremireko ete romo nehe. Uruamutar katu putar tuweharupi nehe. Azapo putar ikatu ma'e newe tuweharupi nehe no. 20 Aiko putar nemen newi upuir pixik 'ym ma'e romo nehe no. A'e rupi erezemonokatu putar ihewe nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo aiko ihe. 21 A'e 'ar rehe aiko putar Tupàn purupe ze'eg uwazar har romo ihe nehe. Aiko putar ywak rehe nehe, teko wanupe waze'eg iwazar pà nehe. Ywak uwazar putar ywy rehe har waze'eg wanupe nehe. Umugyr kar àmàn ywy rehe har wanupe nehe. 22 Ywy uwazar putar ywak rehe arozràn imuezuz kar pà nehe, uwà imuezuz kar pà nehe no, uri imuezuz kar pà nehe no. Nezewe awazar putar teko Izaew heremiaihu wanupe waze'eg mehe nehe. 23 Amuigo kar putar teko heremiaihu ywy heremimume'u kwer rehe wà nehe. Nuzawy kwaw ma'e'yw heremitygwer romo wà nehe. Azamutar katu putar iamutar pyr 'ym her ma'e ihe nehe. Aze'eg putar heremiaihu 'ym her ma'e wanupe nehe. — Ereiko heremiaihu romo, a'e putar izupe nehe. — Ereiko Tupàn hezar romo, i'i putar ihewe nehe.

Ozez, amo kuzàwyzài no

3¹ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi ihewe kury. — Eho amo kuzà umen 'ym puhe uker ma'e kwer iamutar katu pà nehe, amo kuzà umen 'ym rehe we wikuwe ma'e iamutar katu pà nehe. Azamutar katu teko Izaew ihe wà. Ezamutar katu a'e kuzà nezewegatete nehe no. Izaew umuwete katu amo ae tupàn a'e wà. Omono uwà uxinìng ma'e kwer typy'ak zàwenugar romo iapo pyrer wà, a'e tupàn a'ua'u wanupe wà, ma'e ywy rehe

hezuz katu àwàm henoz pà wanupe wà, i'i Tupàn ihewe.

2 A'e rupi ame'eg kar amo kuzà aha ihe kury, itaxig parat tetea'u rehe kury, arozràn xewar tetea'u rehe no. A'e parat heta 170 kàrà m ipuhuz haw. A'e xewar heta 150 kir. 3 Na'e aze'eg izupe. — Eremumaw putar zahy tetea'u heràro pà nehe. A'e 'ar rehe eiko zo kuzàwyzài romo nehe. Eker zo amo ae awa puhe nehe. Ihe uruwàrogatu putar ihe nehe no, a'e heremireko pe.

4 Nezewegatete Izaew umumaw putar kwarahy tetea'u tuwihawete hereko 'ym pà wà nehe, amo ae tuwihaw hereko 'ym pà wà nehe no. Nuzuka kwaw ma'ea'yr amo tupàn a'ua'u wanenataromo wà nehe. Naheta kwaw ita aiha katu ma'e tupàn a'ua'u hagapaw wanupe wà nehe no. Naheta kwaw tupàn a'ua'u hagapaw wanupe wà nehe. Naheta kwaw tupàn a'ua'u wanàpuz me har wanupe wà nehe no. 5 Amo 'ar uhem putar nehe. A'e 'ar mehe teko Izaew uzewyr putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzar pe wà nehe. Umuwete katu wi putar wà nehe. Amo tuwihawete Tawi zuapyr wiko putar wanuwihawete romo nehe. A'e 'ar mehe umuwete katu putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ukyze haw rupi wà nehe. A'e ae umur putar uze'egatu tetea'u wanupe nehe no.

Tupàn umume'u Izaew wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e

4¹ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u putar ikatu 'ym ma'e ko ywy rehe har wanemiapo kwer a'e nehe kury. Peinu katu Tupàn ze'eg nehe, Izaew. — Teko ko ywy rehe har hemu'em a'e wà. Ni amo na'ikatu kwaw wà. Na'ipurukwaw wer kwaw Tupàn rehe wà. 2 Umume'u wemu'emaw tuwihaw wanenataromo wà. Hemu'em wà. Upuruzuka wà. Imunar teko wama'e rehe wà. Uker wemireko 'ym wapuhe wà. Uker umen 'ym wapuhe wà. Tuweharupi uzapo wera'u ikatu 'ym ma'e wà. Tuweharupi upuruzuka wera'u wà. 3 A'e rupi uxinìng putar ywy nehe. A'e rupi a'e ywy rehe har pàw umàno putar wà nehe. Ma'ea'yr umàno putar wà nehe.

Wiràmiri umàno putar wà nehe no. Pira umàno putar wà nehe no.

Tupàn umume'u xaxeto wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e

4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — Pemume'u zo heremiaiuhu wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe. — Pepytu'u zo a'e ma'e iapo re nehe, peze zo wanupe nehe. Aze'egahy iteko pekutyur kury, xaxeto wà. 5 Peata e peho peiko, 'aromo, pyhaw no. Heze'eg imume'u har wiko xaxeto wazàwegatete wà no. Amumaw putar Izaew ihe nehe. Pehy romo hekon. 6 Heremiaiuhu na'ipurukwaw wer kwaw herehe wà. A'e rupi uzemumaw waiko wà. Pe, xaxeto wà. Napepurukwaw wer kwaw herehe. Peneharaz heze'eg kwehe arer wi. A'e rupi napurumuawyze kwaw xaxeto romo herenataromo kury. Namuawyze kwaw pena'yr xaxeto romo ihe wà nehe no.

7 Heta tetea'u xaxeto wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e, ta'e heta tetea'u xaxeto wà xe. A'e rupi wakàgaw azapo putar wakàg 'ymaw romo nehe, iaiw paw romo nehe. 8 Aze teko uzapo ikatu 'ym ma'e wà, a'e xaxeto omono'og temetarer tetea'u wà. A'e rupi uzapo kar ikatu 'ym ma'e tetea'u teko wanupe wà. 9 Upuraw putar xaxeto ma'erahy wà nehe. Azepyk putar teko heremiaiuhu wanehe nehe. Azepyk putar xaxeto wanehe nezewegatete nehe no. Azepyk putar wanehe nehe. Umekuzar putar iaiw ma'e wemiapo kwer wà nehe. 10 Xaxeto upuir waiko ihewi wà. Umuwete katu amo tupàn waiko wà kury. A'e rupi u'u putar ma'ea'yr ho'o kwer ihewe imur pyrer wà nehe. Nuhyk kwaw wanupe nehe. Ima'uhez wiwi putar wà nehe. Umuwete katu putar tupàn a'ua'u wà nehe, purumupuru'a kar ma'e wà nehe, ma'e imuezuz katu kar har wà nehe no. Nezewe rehe we nata'yr kwaw wà nehe.

Izaew umuwete tupàn a'ua'u wà

11 Uze'eg wi Tupàn. — Heremiaiuhu uzeapo waiko he'o ma'e romo wà kury. Ta'e u'u win tetea'u oho waiko wà xe. 12 Upuranu wywra pehegwer rehe ma'e uzeapo ma'e ràm

imume'u kar pà a'e wywra pe wà. Upuranu oho wywra aiha katu ma'e rehe wà no. Upuir ihewi wà. Nuzawy kwaw kuzàwyzài romo uzeapo ma'e kwer wà. Hereityr wà. Uzemono tupàn amo ae ywy rehe har wanupe wà. 13 Uzuka ma'ea'yr a'e tupàn a'ua'u wanenataromo wà, ma'ea'yr hapy haw wywytyr apyr rehe har pe wà. Wapy yhyk a'e pe wywra kawar her ma'e wy pe wà. Wapy yhyk amo wywra huwer katu ma'e wy pe wà no. A'e wywra i'äg ikatuahy teko wanupe. — Nezewe mehe wanazyr uzeapo putar kuzàwyzài romo wà nehe. Wana'yraty uker putar oho umen 'ym wapuhe wà nehe no. 14 Nezewe rehe we nazepyk kwaw wanehe nehe. Ta'e pe awakwer pe xe, peker peho kuzàwyzài tupàn a'ua'u hàpuzuhu pe har wapuhe pe xe. Peho wanupi ma'ea'yr teko pà tupàn a'ua'u wanupe. Nezewe iteko ma'e ikwaw 'ymar uzàn oho waiko uzemumaw pàwàm me wà.

15 Teko Izaew nuiko kwaw heremireko ikatu ma'e zàwe wà. Tuwe teko Zuta nuiko kwaw wazàwe wà nehe. Tuwe nuzapo kwaw iaiw ma'e herenataromo wà nehe. Hemuwete katu zo pe Ziwkaw pe nehe. Hemuwete katu zo pe Mete-Awen pe nehe. Pemume'uahy zo ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her rehe a'e pe nehe. 16 Teko Izaew wiko hereruzar katu 'ymar romo wà. Nuzawy kwaw tapi'ak hehaite ma'e wà. Àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e weraha weimaw ka'api'i tetea'u heta haw pe a'e wà. Napuner kwaw heremiaiuhu wanehe hezekaiw paw rehe nezewe ihe. 17 Heremiaiuhu uzemono tupàn a'ua'u wamuwete haw pe wà. Ni amo nupuner kwaw wamupytu'u kar haw rehe wà. 18 Uka'u oho wà, kuzàwyzài wanupe uzemono pà wà. Maranugar haw inuromo wanekon wà. 19 Ywyty weraha putar muite wà nehe. A'e teko imaranugar putar tupàn a'ua'u wamuwete awer rehe wà nehe.

5 1 — Pezekaiw katu ko ze'eg rehe nehe, xaxeto wà. Pezeapyaka katu ko ze'eg rehe nehe, Izaew wà. Peinu katu ko ze'eg rehe, tuwihawete iànàm wà. Azepyk putar peneh nehe. Ta'e Mipa pe peiko tukaz miar zuka haw zàwenugar romo xe. Ywytyr

Tamor rehe peiko kyhàhàm puruàpixipixi ma'e zàwenugar romo. **2** Wywàpyznaw Akaz her ma'e rehe peiko tyzuzàmaw ohoete ma'e zàwenugar romo. A'e rupi azepyk putar penehe nehe. **3** Akwaw katu Izaew wanemiapo kwer ihe. Umuwete katu tupàn a'ua'u amo ae ywy rehe har wà. A'e rupi na'ikatu kwaw herenataromo wà kury.

Ozez uze'egahy teko tupàn a'ua'u wamuwete haw rehe kury

4 Teko Izaew wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e numuzewyr kar kwaw wazar Tupàn pe wà. Ipurumuwete wer tuwe tupàn a'ua'u wanehe wà. A'e rupi na'ipurukwaw wer kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe wà. **5** Wiko wera'u wà. Wanereko wera'u haw wexak kar wanemiapo kwer ikatu 'ymaw iko. Uzeyyapi wemiapo kwer rehe wà. A'e rupi u'ar wà. Teko Zuta u'ar wanehe we a'e wà no. **6** Weraha waneimaw àrèpuhàràn hawitu ma'e wà, tapi'aka'yr wà no, wazuka pà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wà. Nezewe rehe we Tupàn wikwahy wiwi wanehe. Nupuner kwaw henataromo uhemaw rehe wà, ta'e utryk wanuwi a'e xe. **7** Nuzawy kwaw hemireko amo awa puhe oho ma'e kwer umen pe wà. Wamemyr wiko wyzài awa ta'yr romo wyzài awa tazyr romo wà. A'e rupi nan kwehe tete amo umumaw putar waiwy wà nehe.

Izaew uzàmàtry'ym Zuta wà

8 Pezupy xi'am Zimea pe nehe, Hama pe nehe. Peneiheimem Mete-Awen pe zepyk àwàm ur ma'e ràm rehe nehe. Peme'egatu nehe, awa Mezàmi izuapyapyr wà. **9** Amume'u uzeapo ma'e ràm azeharomoete àràm kwez teko Izaew wanupe ihe. — Zepykaw 'ar ur iko. Amo umumaw putar Izaew a'e wà nehe, a'e kwez wanupe.

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — Zuta wanuwihaw wixe Izaew waiwy pupe wà. Upyro waiwy wanuwi wà. A'e rupi aikwahy ihe kury. Azepykahy tuwe putar wanehe ihe nehe. **11** Imunar Izaew wama'e rehe wà. Umuma'ereko kar e wanereko wà.

Zuta nuwereko katete kwaw Izaew waiko wà, ta'e izeruzar wer tupàn a'ua'u wanehe tuweharupi wà xe. **12** Ykyzu umuaiw ma'e a'e wà. Nezewegatete amuaiw putar Izaew ihe wà nehe no. Ima'eahy haw iaiw ma'e upuruzuka tuwe a'e. Nezewegatete amumaw putar Zuta ihe nehe no.

13 Izaew uma'eahy haw hexak mehe a'e wà, Zuta wexak uzekutuk awer a'e wà no. Na'e Izaew oho Axir wanuwihawete ikàg ma'e pe wà. — Urepytywà pe nehe, i'i oho izupe wà. Axir wanuwihawete nupuner kwaw Izaew wamukatu haw rehe. Nupuner kwaw wakutuk awer imuke'e haw rehe.

14 Azàmàtry'ym putar Izaew ihe wà nehe, Zuta ihe wà nehe no. Aiko putar zàwàruhu iriàw miar izuka mehe har ài wàmàtry'ym mehe ihe nehe. Ape'i'ài'ag putar amo pehegwer romo wà nehe. A'e re aha putar a'e wi hezeupi waneraha pà nehe. Ni amo nupuner kwaw wapyro haw rehe wà nehe.

15 Na'e azewyr putar hereko haw pe nehe. Apyta putar a'e pe nehe. — Azeharomoete uruzapo ikatu 'ym ma'e ure, aze i'i ihewe ma'erahy ipuraraw mehe wà nehe, xo a'e mehe zo apytywà putar ihe wà nehe, i'i Tupàn.

Uzemumikahy mua'u wà

6 ¹ Teko Izaew uze'eg wà kury. — Zazewyr zaha Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe upaw rupi zane nehe ty wà. Zanekutuk a'e. Azeharomoete zanemukatu wi putar nehe no. Uzeyyk zanerehe. Azeharomoete heharaz putar zaneremiapo kwer wi nehe no. **2** Mokoz 'ar pawire ru'u nehe, na'iruz 'ar pawire ru'u nehe, zanemukàg wi putar nehe. Zanemupu'am putar nehe. Zane xiapo putar hemiapo putar haw tuweharupi nehe no. **3** Tuweharupi xiruzar wera'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nehe, imuwete katu wera'u pà nehe. Kwarahy uhem tuweharupi azeharomoete a'e. Nezewegatete ur putar zanepytywà pà nehe no. Amàn 'ar mehe ukyr àmàn ywy rehe azeharomoete. Nezewegatete Tupàn ur putar a'e nehe, i'i Izaew uzeupeupe wà.

4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwazar waze'eg wanupe. — Ma'e azapo putar peme, Izaew wà. Ma'e azapo putar peme, Zuta wà. Ywàkun ywy rehe har ukàzým tàrityka'i kwarahy ihem mehe a'e. Nezewegatete pepytu'u heamutar katu re tàrityka'i pe no. Ku'em mehe zuwiri uxinig na'arewahy. Nezewegatete na'arewahy pepuir ihewi. **5** A'e rupi amono kar heze'eg imume'u har peme ihe wà. — Tupàn uzepyk putar penehe a'e nehe. Pezuka putar a'e nehe, i'i peme wà. Kwarahy ihyape mehe pexak katu ma'e. Nezewegatete pekwaw katu heremimutar no. **6** — Heamutar katu pe nehe. Aputar heamutar katu haw. Naputar kwaw ihewe imur pyr penemirur. Ikatu ma'ea'yr hapu haw herenataromo har ihewe. Pekatu wera'u putar ihewe nehe, aze peruzar heze'eg nehe.

7 Heremiaihu Anà tawhu pe waneko mehe, uhaw ze'egaw herehe we wemiapo katu kwer wà. Upytu'u hereruzar ire wà. Nuzawy kwaw heremireko amo awa puhe uker ma'e wà. **8** Zireaz tawhu tynehem ikatu 'ym ma'e iapo har wapupe a'e, puruzuka ma'e wapupe a'e no. **9** Xaxeto nuzawy kwaw puruzuka ma'e wà. Uzeàmim teko wanàro pà wama'e rehe imunar pà wà. Xikez piarupi uzuka teko wà. Uzapo amo iaiw wera'u ma'e a'e pe rupi wà no. **10** Aexak amo ma'e iaiwahy ma'e Izaew ywy rehe. Heremiaihu umuawyze tupàn a'ua'u waiko wà. A'e rupi na'ikatu kwaw herenataromo wà.

11 Amume'u amo he'ar ràmm kwez ihe no. A'e 'ar mehe azepyk putar Zuta wanehe ihe nehe.

7 **1** Azeagaw zepe teko Izaew wamukatu haw rehe ihe. Azeagaw zepe hemetarer katu ma'e romo wamuigo kar wi haw rehe no. Xo wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e zo aexak ihe, xo waiw paw zo aexak ihe. Hemu'em ma'e romo wanekon wà. Teko wanàpuz rehe imunar ma'e romo wanekon wà. Teko pe rupi wata ma'e tawhu pupe wata ma'e wama'e rehe imunar ma'e romo wanekon wà. **2** — Tupàn heharaz putar zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e nànnàn a'e nehe, i'i uzeupeupe wà. Wakatu 'ymaw umàmàn waiwyr wà. A'e rupi

napuner kwaw hexak 'ymaw rehe nehe, i'i Tupàn.

Temu'emaw, iakatuwawahy 'ymaw no

3 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e. — Ikatu 'ym ma'e iapo haw ikatuahy heremiaihu wanupe. Hemu'em tuwihawete pe wà. Hemu'em amo uwihaw wanupe wà no. Tuwihaw uzeruzar zepe a'e teko waze'eg rehe wà. **4** Upaw rupi katete wiko hemu'em ma'e romo wà. Purehe iakatuwawahy 'ymaw ukaz wapy'a pupe tata zephe pupe har ài. Typy'ak iapo har umuàgà'ym mani'ok ku'i kwer a'e. A'e re umunyk tata zephe wy pe. Hakuahy a'e tata. Nezewegatete teko purehe iakatuwawahy 'ymaw no. Ukaz wapy'a pupe tata ài. **5** Tuwihawete uzapo amo mynkawhu amo 'ar mehe. A'e 'ar mehe teko omono win teteau tuwihawete pe wà, amo tuwihaw wanupe wà no. A'e rupi uka'u tuwihaw wà. Tuwihawete uzapo ma'e teteau iranaiw ma'e ài uka'u mehe wà. **6** Purehe iakatuwawahy 'ymaw ukaz wiwi wapy'a pupe, ikatu 'ym ma'e tuwihawete pe wemiapo ràmm rehe ima'enukwaw mehe. Umumaw pytun gatú a'e tata upy'a pe har ipyk pà wà. Ku'em mehe ukazahy wi kury. **7** Wikwahy wà kury, a'e rupi uzuka uwihaw wà kury. Uzuka uwihawete paw rupi pitàitàigatu wà. Naheta pixik kwaw ihewe uze'eg ma'e wà kury, ihewe ma'e henoz tar wà kury, i'i Tupàn.

Izaew wà, amo ywy rehe har wà no

8 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. — Izaew uzapokatu uze'egaw teko amo ae ywy rehe har wanehe we wà. Nuzawy kwaw typy'ak imihir katu 'ym pyrer wà. **9** Teko weityk ukàgaw oho waiko wà, uze'egaw iapo katu mehe amo ae ywy rehe har wanehe we wà. Nukwaw kwaw ukàgaw ipaw eteal' haw wà. Teko ko ywy rehe har ipyw wewer a'e wà, awa tua'uhez ma'e i'aw xig ma'e ài wà. Teko nuexak kwaw ukàgaw 'ymaw wà. **10** Teko waneko wera'u haw wexak kar wakatu 'ymaw wanupe. A'e ma'e paw uzeapo wà. Nezewe rehe we nuzewyr kwaw ihewe wà. — Urepytywà pe nehe, ni'i kwaw ihewe

wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo Izaew wazar romo aiko. **11** Izaew nuzawy kwaw pyku'i iranaiw ma'e wà. Oho Ezit pe upytywà àwàm henoz pà wà. A'e re oho Axir pe upytywà àwàm henoz pà wà no. **12** Ihe apyhyk putar ihe wà nehe. Teko upyhyk wiràmiri tetea'u kyhapari pupe wà. Nezewegatete apyhyk putar Izaew wà nehe. Azepyk putar wanehe ze'eg wazemono'ogaw pe henu pyrer rupi katete nehe.

13 Nuzawy kwaw awa ka'a rupi wata ma'e wape ikwaw 'ymar wà. Amumaw kar putar ihe wà nehe. Ta'e uzàn ihewi wà xe. Ta'e naheputar kwaw uzar romo a'e wà xe. Hepurupyro wer zepe wanehe ihe. Hemu'em herehe uze'eg mehe a'e wà. **14** Wenz mua'u ma'e ihewe wà. Ihewe uze'eg mehe uzemomor mua'u ywy rehe wà. Heiheihem tupàn a'ua'u wamuwete har wazàwe wà. Arozràn henoz mehe win henoz mehe uzekixikixi amo ae ywy rehe har wazàwe wà. A'e paw naheputar kwaw uzar romo wà. **15** Ihe wamu'e arer romo aiko ihe. Ihe wamukàg kar arer romo aiko ihe. Nezewe rehe we umume'u ikatu 'ym ma'e ihewe wemiapo rà m waiko wà. **16** Aze u'yw iapar, nuzywà kwaw miar. Izaew nuzawy kwaw u'yw iapar ma'e wà. Heawy wà. Uzypyrog tupàn a'ua'u wamuwete pà wà. Wanuwihaw uze'eg wiko wera'u haw rupi wà. A'e rupi amo uzuka a'e tuwihaw takihepuku pupe wà. Teko Ezit ywy rehe har upukapuka putar a'e tuwihaw wanehe wà nehe. Uze'eg urywahyhy putar wanehe wà nehe, i' Tupàn.

Tupàn uze'eg tupàn a'ua'u wamuwete haw rehe kury

8 **1** Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. — Pezupy pexi'àm nehe. Heàmàtry'ymar ur heywy rehe wiràhu miar rehe wezyw ma'e ài a'e. Ta'e heremaihu uhaw heze'egaw heremiapo katu kwer a'e wà xe. Ta'e nuweruzar kwaw heze'eg waiko wà xe. **2** Uze'eg ihewe wà. — Ereiko Tupàn urezar romo ne. Ureruzar tuwe neze'eg ure. Urumuwete katu ure, i' mua'u waiko ihewe wà. **3** Weityk ikatu ma'e wà. A'e rupi

waàmàtry'ymar oho putar wanaikweromo wà nehe, wazuka pà wà nehe.

4 Heremaihu wexaexak uwihawete herehe upuranu 'ym pà wà. Umuigo kar amo awa uwihaw romo wà no. — Ikatu wà, na'e kwaw a'e tuwihaw wanehe. Umupyran parat wà, or wà no, tupàn a'ua'u iapo pà wà. A'e rupi amumaw kar putar Izaew amo zauxiapekwer wanupe ihe wà nehe. **5** Nahekatuwawahy kwaw tapi'aka'yr awa hagapaw or iapo pyrer rehe ihe. Teko Xamari pe har umuwete katu a'e tapi'ak hagapaw wà. A'e rupi aikwahy wanehe ihe. Māràn 'ar umumaw putar tupàn a'ua'u wamuwete pà wà nehe. Ma'e 'ar mehe upyту'u wà nehe. **6** Amo Izaew zuapyr uzapo a'e tapi'aka'yr hagapaw a'e. Hagapaw nuiko kwaw Tupàn romo. Azukazuka kar putar hagapaw pehegwer tetea'u romo ihe nehe. **7** A'e teko utym wyutu ma'ea'yz ài wà. Opo'o putar wyutuàiw wà nehe. Arozràn i'yw naharyw kwaw nehe. Aze heta haryw nehe, teko amo ae ywy rehe har u'u putar wà wà nehe. **8** Upaw putar Izaew wà nehe. Teko amogwer ywy rehe har uze'eg nezewe Izaew wanehe wà. — Hekuzar pixik 'ym ma'e zàwenugar a'e. Ikatu pixik 'ym ma'e a'e, i' wanehe wà. **9** Izaew nuzawy kwaw zumeta'i hehaite ma'e izar 'ym ma'e wà. Uze'eg oho Axir ywy rehe har wanupe wà. — Urepytywà pe nehe, i' zepe Axir ywy rehe har wanupe wà. — Aze urepyro pe nehe, oromono putar temetarer peme ure nehe, i' amo ae ywy rehe har wanupe wà. **10** Nezewe rehe we apyhyk putar ihe wà nehe. Azepyk putar wanehe nehe. Axir wanuwihawete ikatu 'ym ma'e umumaw putar amo kwarahy ma'erahy ipuraraw kar pà Izaew wanupe a'e nehe.

11 Teko Izaew uzapo ma'ea'yr hany haw tetea'u wà. Ta'e ipurumueharaz kar wer herehe wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi a'e wà xe. A'e ma'ea'yr hany haw uzapo kar wiwi wera'u ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe. **12** Amuapyk heze'eg tetea'u pape rehe teko wanupe. Nuweruzar kwaw wà. Heze'eg nuzawy kwaw ity Izaew wanupe a'e. **13** Uzuka ma'ea'yr herenataromo wà. Uzuhez ma'ea'yr herenataromo izuka pyrer wano'o

kwer wà. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, naherurywete kwaw wanehe ihe. Hema'enukwaw putar wanemiapo kwer rehe ihe nehe. Azepyk putar wanehe nehe. Amuzewyr kar wi putar Ezit ywy rehe ihe wà nehe. **14** Ta'e teko Izaew heharaz wapo arer wi wà xe. Izaew uzapo tàpuzuhu tetea'u wà. Teko Zuta uzapo tawhu pàrirogaw hereko har tetea'u wà. Ihe amono kar putar amo tata wanupe nehe. Tata wapy putar tawhu nehe. Umumaw putar wanàpuzuhu imuàtà pyrer nehe.

Ozez umume'u Izaew wanehe izepyk àwàm

9 ¹— Pepytu'u penurywete re nehe, teko Izaew wà. Pezapo mynykawhu amo ae ywy rehe har ài. Pepytu'u iapo re nehe. Pepuir Tupàn wi. Pemuwete katu tupàn a'ua'u wà kury. Arozràn ixokaw nànnàn pezeme'eg kuzàwyzài ài awa wyzài ài tupàn Ma'aw her ma'e imuwete katu pà. Hekuzar peme imur pyrer ikatuahy peme a'e. **2** Nan kwehe tete naheta kwaw arozràn nehe. Ni uri kawer ni win naheta kwaw peme nehe. **3** Teko Izaew nupyta kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iziwy rehe wà nehe. Uzewyr putar Ezit pe wà nehe. Axir waiwy rehe wiko mehe u'u putar temi'u ikatu 'ym ma'e wà nehe. **4** A'e ywy rehe wiko mehe nupuner kwaw win imono haw rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà nehe. Nupuner kwaw ma'ea'yr wazuka haw rehe Tupàn hemimutar rupi wà nehe. Aze teko oho umàno ma'e kwer rupaw pe wà, u'u temi'u ikatu 'ym ma'e a'e pe wà. Izaew a'e ywy rehe wiko mehe u'u putar agwer temi'u wà nehe. A'e ma'e i'u àràm wiko putar ikatu 'ym ma'e herenataromo upaw rupi wà nehe. A'e rupi nupuner kwaw temi'u imur haw rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe hàpuzuhu pe wà nehe. Upuner i'u haw rehe wà nehe. Nupuner kwaw imur haw rehe ihewe wà nehe. **5** Ma'e uzapo putar a'e 'ar mehe wà. Mynykaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu haw 'ar uhem putar nehe. **6** Uzàn putar uzezuka haw wi uzepyro pà wà nehe. Nezewe rehe we Ezit ywy rehe har

upyhyk putar wà nehe. Uzuka putar wà nehe. Utym putar wanetekwer Men tawhu pe wà nehe. Xu upyk putar wama'e kwer parat iapo pyrer nehe. Ka'a upyk putar wanàpuzgwer nehe. **7** Zepykaw 'ar uhem etea'i iko a'e. Tupàn uzepyk putar wemiailhu wanehe a'e 'ar mehe nehe. Tuwe Izaew ukwaw ko ma'e uzeapo ma'e ràm wà nehe. — Ko Tupàn ze'eg imume'u har he'o a'e, peze peiko herehe. — Tupàn umume'u kar uze'eg iko ihewe a'e, i'i iko a'e. He'o a'e, peze peiko. Peze'eg peiko nezewe, ta'e heta tetea'u ia'iw paw pepy'a pupe xe. Ta'e napeakatuwawahy kwaw herehe pe xe.

8 Tupàn hemur kar uze'eg imume'u har romo a'e, wemiailhu pe uze'eg imume'u kar pà ihewe a'e. Taw nànnàn ywy nànnàn a'e teko uzapo puruzuka haw waiko wà. Ta'e ipuruzuka wer herehe wà xe. Te Tupàn Hàpuzuhu pupe oho heraikweromo hepyhyk putar pà wà. **9** Uzapo wiwi ikatu 'ym ma'e oho waiko wà. Nuzawy kwaw teko Zimea parer wà. Tupàn ima'enukwaw putar wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe nehe. Uzepyk putar wanehe nehe.

Izaew wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe hekuzar

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe. — Izypy mehe Izaew wanexak mehe herurywete awa uwà wwyxiguhu rehe hexakar ài ihe. Peipy wanexak mehe herurywete ma'e'a kwer pi her ma'e iapyw ma'e ipy hexakar ài. Wytyyr Peor pe wahem mehe uzypyrog tupàn Ma'aw her ma'e imuwete pà wà. Wanemimuwete tupàn a'ua'u a'e wà, purumuhuk kar ma'e romo wanekon a'e wà. Izaew uzeapo wemimuwete zàwenugar romo wà. Uzeapo purumuhuk kar ma'e romo wà no. **11** Izaew wakàgaw ukàzym putar nehe. Uwewe putar oho wiràmiri ài nehe. Nuzexak kar kwaw kwarer wà nehe, kuzàtài wà nehe. Kuzà na'ipuru'a kwaw wà nehe. Na'imemyrzexak kar kwaw wà nehe. **12** Aze heta ta'yr wanupe wà nehe, aze heta tazyr wanupe wà nehe, araha putar wana'yr wanuwi wà nehe, araha putar

wanazyr wanuwi wà nehe. Ni pitài naezar kwaw a'e pe ihe wà nehe. Uzemumikahy putar ko teko a'e wà nehe, wanuwi hetyryk ire a'e wà nehe. **13** Aexak Izaew Xir tawhu zàwenugar romo waneko mehe ihe wà. Ywy ikatuahy ma'e rehe tuz a'e tawhu. Izaew weraha putar wa'yr wazuka àwàm me wà nehe.

14 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Ma'e erezapo putar ko teko wanupe nehe. Ezapo ma'e kuzà wanupe nehe. Nezewe mehe nupuner kwaw umemyr haw rehe wà nehe. Aze imemyr wà nehe, ikamy typaw putar nehe. Nezewe mehe nupuner kwaw umemyr wamukamu kar haw rehe wà nehe.

Tupàn uze'egahy wemialihu wanupe

15 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. — Teko Izaew wakatu 'ymaw paw uzypprog tawhu Ziwkaw pe a'e. A'e pe azypprog wanehe heakatuwawahy 'ym pà ihe. Amono kar heywy wi, ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e oho waiko wà xe. Ko 'ar rehe ihe nehe, nazamutar kwaw ihe wà nehe kury. Wanuwihaw paw naheputar kwaw uzar romo wà. **16** Izaew nuzawy kwaw awa ikutuk pyrer wà. Nuzawy kwaw ma'e'yw i'a 'ym ma'e wà. A'e ma'e'yw na'i'a kwaw ta'e hapo uxinig a'e xe. Aze uzexak kar kwarer teko wanemiamutar wà nehe, nezewe mehe we azuka putar a'e kwarer ihe wà nehe, i'i Tupàn. **17** Tupàn hezar weityk putar wemialihu a'e wà nehe, ta'e nuweruzar kwaw ize'eg a'e wà xe. Wata e putar amo ae ywy nànan wà nehe.

Ma'ea'yr hany haw imumaw pawer

10 **1** Izaew nuzawy kwaw uwà 'yw i'akatu ma'e wà. Hemetarer katu wewer tuweharupi wà. A'e rupi tuweharupi uzapo amo ae ma'ea'yr hany haw wà. Tuweharupi ikàg wewera'u wà. A'e rupi tuweharupi umupu'àm kar amo ita aiha katu tupàn a'ua'u Ma'aw her ma'e hagapaw romo wà no. **2** Nuweruzar kwaw Tupàn wà. A'e rupi umekuzar putar wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e wà nehe kury. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ukauka putar wama'ea'yr hany

haw paw rupi nehe. Weityk putar ita aiha katu ma'e tupàn a'ua'u hagapaw paw rupi nehe no.

3 Nezewe i'i putar wà nehe. — Naheta kwaw tuwihawete zanewe, ta'e nazakyze kwaw Tupàn wi zane xe. Aze mo heta tuwihawete zanewe, ma'e upuner mo iapo haw rehe zanewe, i'i wà. **4** Hemu'em wà. Numume'u kwaw ze'eg azeharomoete har wà. — Xo ze'eg azeharomoete har amume'u putar ihe nehe kury, i'i mua'u upaw rupi wà. Upaw rupi uzapokatu uze'egaw wà. Na'e, — Nazapo kwaw a'e ma'e heremimume'u kwer nehe, i'i wà. Aze — Ikatu ma'e, i'i amo ma'e pe wà nehe, a'e ma'e nuzawy kwaw ka'a puruzuka ma'e ma'etymaw pe arozràn inuinuromo hezuz ma'e a'e.

5 Xamari pe har ukyze putar wà nehe. Zauxiapekwer weraha putar a'e tapi'ak hagapaw or iapo pyrer Mete-Awen pe har a'e wi a'e wà nehe. Xamari pe har uzai'o putar a'e 'ar mehe wà nehe. Tupàn a'ua'u wanenataromo har xaxeto uzemumikahy putar a'e tupàn a'ua'u hagapaw heraha mehe wà nehe. Ta'e tupàn ikàg ma'e romo hekon a'e xaxeto wanupe a'e xe. **6** Zauxiapekwer weraha putar hagapaw Axir ywy rehe wà nehe, uwihawete pe imono e pà imurywete kar haw romo wà nehe. Teko Izaew izuapyapyr imaranugar putar pureruze'egaw wemiruzar kwer wi wà nehe. **7** Weraha putar Izaew wanuwihawete iziwy wi wà nehe no. 'Y yrykaw pe har weraha wywra ape kwer pehgwera'i na'arewahy a'e. Nezewegatete zauxiapekwer weraha putar Izaew wanuwihawete wà nehe. **8** Ukauka putar ma'ea'yr hany haw Awem wytyr apyr har wà nehe. Teko umuwete tupàn a'ua'u a'e pe wà. Ka'a upyk putar ipehgwer nehe. Xu hezuz putar hen awer i'aromo nehe. Teko uze'eg putar nezewe wytyryhu wanupe wà nehe. — Urepyk pe nehe, i'i putar wanupe wà nehe. — Uremim pe nehe, i'i putar wytyr wanupe wà nehe.

Tupàn umume'u Izaew wanehe uze'eg awàm

9 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe. — Izaew Zimea ywy rehe wiko mehe,

ràgypy uzapo ikatu 'ym ma'e a'e wà. A'e 'ar mehe arer we Izaew nupytu'u kwaw iapo re wà. A'e rupi zeàmàtryry'ym àwàm uhem putar Izaew Zimea pe har wanupe nehe. **10** Azàmàtryry'ym putar ihe wà nehe. Azepek putar wanehe nehe. Teko amo ae ywy rehe har uzemono'og putar Izaew wakutyur ur pà wà nehe. Ta'e nezewe azepek putar wanehe wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e tetea'u wanekuzaromo nehe xe.

11 Izypy mehe Izaew nuzawy kwaw tapi'aka'yr awa hehaite 'ym ma'e wà. Tapi'aka'yr hehaite 'ym ma'e ipyrog wer arozràn rehe iapirok pà wà. Amono iazuromo har ipuràg eteahy ma'e rehe har hehe. Nezewe mehe umuàzàn ywy imuwamuwakaw oho iko. Aراها putar Zuta Izaew wanehe we heko pe wamura'ereko kar pà ihe wà nehe. **12** Aze'eg nezewe wanupe kwehe mehe. — Pemuàgà'ym heko ma'etym àwàm nehe. Pezutym purereko katu haw hehe nehe. Pepo'o putar ikatu ma'e puruamutar katu haw i'a kwer romo nehe. Aze pezewyr ihewe kury, ikatu putar ihewe kury. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo aiko ihe. Amugyr kar putar purupyro haw àmàn zàwenugar penehe ihe nehe. **13** Napezewyr kwaw ihewe. Pezutym ikatu 'ymaw ywy rehe. Pepo'o purumuahy kar haw. Pe'u temu'emaw ma'e'a kwer zàwenugar wà. Pezeruzar peywyramawa zeàmàtryry'ymaw rehe har wanehe. Pezeruzar penehe we har zauxiapekwer wanehe. Ta'e heta tetea'u wà xe. **14** A'e rupi zeàmàtryry'ymaw uhem putar peme nehe. Zauxiapekwer amo ae ywy rehe har weityk putar tawhu tàtà ma'e pezeàmimaw wà nehe. Kwehe mehe tuwihawete Xàrumà uzeàmàtryry'ym Metarumew tawhu oho a'e. Weityk tawhu paw. Weityk tàpuz paw. Upei'ai'ag kuzà wà. Upei'ai'ag wamemyr wà no. Uzeapo putar agwer ma'e peme nezewegatete nehe no. **15** Agwer ma'e uzeapo putar teko Izaew wanupe nehe, ta'e wanemiapo kwer iaim ma'e uhua'u a'e wà xe. Kwarahy them mehe nehe, Izaew wanuwihawete umàno putar nehe.

**Tupàn uzamutar wemiihu
weruzar 'ymar wà**

- 11** **1** Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg iko teko Izaew wanehe kury. Izaew kwarer romo heko mehe azamutar katu ihe. Aenz herà'yr Ezit ywy wi ihe.
- 2** Tuweharupi ainoz wiwi hezeupe. Tuweharupi utyryk wewer ihewi. Heremiihu uzuka ma'ea'yr tupàn ua'u Ma'aw her ma'e henataromo wà. Wapy yhyk tupàn a'ua'u wamuwete katu pà wà no.
- 3** Xo ihe zo amu'e heremiihu wata haw rehe ihe wà. Apyhyk hezywa pupe wà. Nukwaw kwaw wanehe uzekaiw ma'e romo hereko haw wà.
- 4** Azamutar katu ihe wà. Apuhareko katu ihe wà. A'e rupi arur hezewake ihe wà. Apyhyk hezywa pupe ihe wà. Teko umuapyk kar kwarer u'waromo wà. Nezewegatete azekaiw katu wanehe ihe. Azemumew wanupe wanemi'u imono pà wanupe, i'i Tupàn.
- 5** Na'izewyr wer kwaw ihewe wà kury. A'e rupi oho wi putar Ezit ywy rehe wà nehe. Zauxiapekwer Axir pe har weityk putar Izaew wà nehe no. **6** Ur putar zeàmàtryry'ymaw nehe. Zauxiapekwer Izaew wàmàtryry'ymar o'ok putar uken pàrirogawhu wi wà nehe, tawhu pupe wixè pà wà nehe. Weityk putar tàpuz a'e tawhu pe har paw wà nehe. Uzuka putar heremiihu wà nehe, ta'e wanuwihaw weraha pe ikatu 'ym ma'e rupi wà xe. **7** Heremiihu nukyze kwaw ihewi wà. Naheputar kwaw uwihawete romo wà. A'e rupi zauxiapekwer amo ae ywy rehe har weraha putar wemipyhyk kwer romo wà nehe. Ni amo nupunèr kwaw wapyro haw rehe wà nehe.
- 8** Aipo apuner pewi hepuir haw rehe nehe, Izaew wà. Aipo napupytywà kwaw ihe nehe.

Kwehe mehe amumaw Anima
tawhu ihe. Aipo apumumaw
putar nezewegatete nehe.
Kwehe mehe aityk Zemoim
tawhu ihe. Aipo apuityk putar
nezewegatete nehe.
Nan kwaw pa. Napuner kwaw
nezewe haw iapo haw rehe nehe.
Ta'e apupuhareko katu hepy'a pe ihe
xe. Ta'e apuaihu katu ihe xe.

- 9 Namuigo kar kwaw hekwahy
haw hezar romo nehe.
Namumaw zuapyr wi kwaw
heremiaihu ihe wà nehe.
Ta'e Tupàn romo aiko ihe xe.
Naiko kwaw teko romo.
Ihe Tupàn ikatuahy ma'e ihe,
aiko heremiaihu wainuromo ihe.
Namumaw zuapyr wi kwaw
ihe wà nehe.

10 Amo 'ar mehe akororo putar zàwàruhu
iriàw ài ihe nehe, heàmàtry'ymar wakutyr
ihe nehe. A'e 'ar mehe teko heremiaihu oho
putar heraikweromo wà nehe. Teko
heremiruze'eg ur putar kwarahy heixe haw wi
uzàn pà wà nehe. 11 Uwewe mehe wiràmiri
uhem oho àwàm me na'arewahy a'e wà.
Heremiaihu ur putar Ezit wi nezewe wà nehe
no. Pykahu uhem oho àwàm me na'arewahy
wà. Nezewegatete heremiruze'eg ur putar
Axir wi wà nehe no. Amuigo kar wi putar
waiwy rehe ihe wà nehe. Ihe Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e
kwez ihe kury.

Tupàn uze'egahy Izaew wanehe Zuta wanehe no

12 Nezewe i'i Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e. — Teko Izaew umàmàn heywyr
wemu'emaw pupe wà. Wanemu'emaw
nuzawy kwaw pàrirogawhu ihewe. Teko
Zuta naheputar kwaw uzar romo wà. Tupàn
Ikatuahy Ma'e romo aiko ihe. Tuweharupi
azapo ma'e heze'eg rupi katete ihe.

12 1 Teko Izaew wiko tuweharupi ikatu
'ym ma'e iapoapo pà wà. Umumaw

u'ar paw ikatu 'ym ma'e iapo pà wà.
Tuweharupi wanemu'emaw heta weru'u wà.
Tuweharupi wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e
heta haw uhua'u weru'u wà no. Izaew
uzapokatu uze'egaw waiko Axir wanehe we
wà. Omono kar uri kawer Ezit rehe har
wanupe wamurywete kar haw romo wà.

2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u
putar teko Zuta wanemiapo kwer ikatu 'ym
ma'e a'e nehe. Uzeyyk putar Izaew wanehe
wanemiapo kwer iaiw ma'e rehe nehe no.
3 Waipy Zako a'e, uzeàmàtry'ym wyky'yr
Ezau a'e, uhy hie pupe wiko mehe we a'e.
Awa tua'u ma'e romo wiko mehe Zako
uzeàmàtry'ym Tupàn a'e. 4 Uzeàmàtry'ym
Tupàn heko haw pe har a'e. Weityk Zako
Tupàn heko haw pe har. Na'e uza'ò. Wenz
ize'egatu a'e Tupàn heko haw pe har pe.
Tupàn uwàxi Zako oho Metew pe. Uze'eg
izupe a'e pe. 5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
Ikàg Wera'u Ma'e her romo a'e. 6 A'e rupi
pezewyr wi pezar pe nehe, Izaew wà. Pezapo
ikatu ma'e nehe. Pezawy zo nehe. Pezeruzar
hehe tuweharupi nehe.

7 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
— Teko Izaew nuzawy kwaw teko Kànàà
izuapyapyr wà. Wiko imunar ma'e romo wà.
Wereco ma'e puhuz haw hagaw paw wà.
Hemu'em ma'e ipuhuz haw hagaw mehe wà.
Imunar amo wanemetarer rehe wà. 8 Nezewe
i'i Izaew wà. — Azeharomoete uruiko
hemetarer katu ma'e romo. — Pemunar amo
wanemetarer rehe, nupuner kwaw teko u'e
haw rehe urewe wà. 9 Ihe Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e aiko pezar romo ihe. Ezit ywy wi
peneraha arer 'ar mehe arer we aiko pezar
romo. Apumuigo kar wi putar tàpuzràn pupe
nehe. Kwehe mehe apuàwàxi ywyxiguhu
heta haw rehe. A'e 'ar rehe peiko tàpuzràn
ma'ea'yr pìrer iapo pyrer pupe.

10 Aze'eg heze'eg imume'u har wanupe.
Aexak kar wapuahu haw tetea'u wanupe.
Amume'u ma'emume'u haw teko wanupe
heze'eg imume'u har wanupe heze'eg mehe
ihe. 11 Zireaz pe har umuwete katu tupàn
a'ua'u wà. A'e rupi azuka kar putar ihe wà
nehe. Uzuka teko tapi'ak awa ma'ea'yr hapy

haw rehe Ziwwak tawhu pe wà. A'e rupi a'e ma'ea'yr hapy haw uzeapo putar ita tetea'u wywytira'i romo iapo pyrer romo upaw rupi nehe. Ko ma'etyhaw rehe ywy heruwaruwak pyrer rehe a'e wywytira'i hin putar nehe.

12 Zaneipy Zako uzàn Mezopotàm ywy rehe kwehe mehe. Uma'ereko a'e pe àràpuhàràw wamono'ogaw romo a'e, wemireko ràw imekuzar pà a'e. **13** Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe a'e, hexak pà wemimutar iapo àràw romo a'e. A'e rupi Moizez upyro teko Izaew izuapyapyr Ezit ywy wi wà. Uzekaiw wanehe no. **14** Izaew uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u wà. A'e rupi umuikwahy kar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wà. A'e rupi Tupàn umekuzar kar putar wanemiapo kwer wanupe nehe. Uzeyk putar wanehe wakatu 'ymaw rupi no.

Izaew wamumaw pawer

13 **1** Kwehe mehe teko Eparai izuapyapyr waze'eg mehe amogwer Zako ta'yr izuapyapyr ukyze wanuwi wà. Ta'e ukwaw wakàgaw upaw rupi a'e wà xe. Eparai uzyppyrog Ma'aw imuwete katu pà wà. A'e rupi umàno putar wà nehe. **2** Tuweharupi uzapo wera'u ikatu 'ym ma'e waiko wà. Umupyràn ita tàtà ma'e tupàn a'ua'u hagapaw romo iapo pà wà. A'e ma'eragapaw ita tàtà iapo pyrer a'e wà, teko wanemiapo kwer romo wanekon a'e wà. Awa uzapo a'e ma'e wà. Nezewe rehe we uze'eg nezewe wà. — Pezuka ma'ea'yr ko tupàn wanenataromo nehe, i'i amogwer wanupe wà. Te uzurupyter a'e tapi'aka'yr ita tàtà iapo pyrer wà. **3** A'e rupi a'e teko ukàzym putar wà nehe. Ywàkun wywytir rehe har ukàzym kwarahy ihem mehe a'e. Zuwiri ukàzym ku'em mehe a'e. Ywytu weraha ka'api'i uxinig ma'e a'e. Tàtàxiner uhem oho tàpuz wi a'e. Nezegewatete a'e teko ukàzym putar wà nehe no.

4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe. — Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, aiko pezar romo ihe. Ezit ywy wi penerur arer 'ar mehe arer we aiko pezar romo ihe. Xo ihe zo hekwaw pe. Napekwaw kwaw amo. Xo ihe zo apupyro ihe. Ni amo

napepyro kwaw wà. **5** Azekaiw katu penehe wywyxiguhu heta haw rehe peata mehe ihe, ywy 'y heta 'ymaw rehe peneko mehe ihe. **6** Ywy ikatu ma'e rehe peixe mehe uhyk penemi'u peme. Penewykàtà a'e mehe. A'e mehe pepy'a tynehaw peneko wera'u haw pupe. A'e rupi peneharaz ihewi. **7** A'e rupi apuàmàtry'yim putar zàwàruhu iriàw ài nehe. Azeàmim putar zàwàruhupinim ài penàro pà nehe. **8** Aiko putar zàwàruhu uruxu her ma'e ài nehe. Aze teko weraha imemyr izuwi wà, hehaite tuwe a'e. Ahem putar aha penaikweromo wahy ài nehe. Azuhazuhaw putar pèarukàgwer nehe. A'u putar peno'o kwer a'e pe zàwàruhu iriàw ài nehe. Apupe'i'ài'ag putar miar hehaite ma'e ài nehe. **9** Teko Izaew izuapyapyr wà. Apumumaw putar nehe. Mo upuner pepyro haw rehe wà nehe. **10** — Emur tuwihawete urewe nehe, peze ihewe kwehe mehe. — Emur tuwihaw tawhu nàwàn wà nehe no, peze ihewe. Aipo a'e tuwihaw upuner pepyro haw rehe wà nehe kury. **11** Aikwahy penehe ihe. A'e rupi amono tuwihawete peme wà. Aikwahy wiwi peme ihe kury. A'e rupi amuhem kar a'e tuwihawete pewi ihe wà no.

12 Amuapyk kar Izaew wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e pape rehe ihe. Umuapyk wakatu 'ymaw pape rehe wà. **13** Izaew waneko katu haw 'ar uhem kwez kury. Izaew naheko katu wer kwaw wà, ta'e iranaiw a'e wà xe. Nuzawy kwaw kwarera'i uhy rie wi ihem wer 'ym ma'e a'e wà. **14** Aipo apyro putar heremaihu wamàno àwàm wi wà nehe. Aipo namono kwaw umàno ma'e kwer waneta haw pe ihe wà nehe. O màno haw. Ezur kury. Erur ma'erahy neremipuraw kar ràw nehe. O umàno ma'e kwer waneta haw. Erur purehe nezepyk àwàm nehe. Napuhareko kwaw ko teko ihe wà nehe.

15 Aze Izaew uhua'u ka'a uzehu katu ma'e ài nehe, nezewe rehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur kar wàmàtry'yim kwarahy hemaw wi wà nehe, wywytu haku ma'e wywyxiguhu wi ur ma'e kwer ài nehe. A'e wywytu umuxinig tyruzàwaw paw wà nehe. Zauxiapekwer weraha ko ywy rehe har

wama'e paw xe wi wà nehe, wanemetarer paw, wama'e hekuzar katu ma'e paw no. **16** Zauxiapekwer uzepyk putar teko Xamari pe har wanehe wà nehe. Ta'e nuputar kwaw Tupàn uzar romo wà xe. Awakwer umàno putar a'e zauxiapekwer wàmàtyry'ym mehe wà. A'e zauxiapekwer upei'ài'ag putar kwarer wà, kuzàtài wà no. Ukixi putar kuzà ipuru'a ma'e wanie wà nehe, wamemyr wanie pe har wazuka pà wà nehe.

Wenoz Izaew Tupàn pe wazewyr haw rehe wà

14 ¹ Teko Izaew wà. Pezewyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar pe nehe. Pe'ar ta'e pezapo ikatu 'ym ma'e xe. ² Pezewyr Tupàn pe nehe. Peze'eg izupe nezewe nehe. — Emunàn ureremiapo kwer ikatu 'ym ma'e wà nehe. Nereharaz izuwi nehe. Einu katu ko ureze'eg nehe. Urumume'u putar nekàgaw nehe, nekatu haw nehe. A'e ma'e imume'u àwàm upyta putar newe ureremimono ràm romo nehe. ³ Axir nupuner kwaw urepyro haw rehe wà. Zauxiapekwer kawaru ku'az har nupuner kwaw urerehe uzekaiw katu haw rehe wà. — Peiko urezar romo, nuru'e pixik kwaw tupàn a'ua'u ureremiapo kwer wanupe nehe. Ne Tupàn urepuhareko katu pe ne. Xo ne zo erezekaiw katu putar ma'e hereko 'ymar wanehe ne, peze izupe nehe.

Waneko haw pyahu Izaew wanupe

⁴ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe.

Amukatu putar heremiaiuhu
ihe wà nehe,
herehe wazeruzar 'ymaw wi
ihe wà nehe.
Azamutar katu putar hepy'a nànàn
ihe wà nehe.
Ta'e apytu'u wanehe hekwahy
re ihe xe.

- ⁵ Aiko putar àmàn ài Izaew wanupe nehe.
Hezuz putar ma'eputyr wanehe nehe.
Iputyr nuzawy kwaw ma'eputyr iri her ma'e wà nehe.
Wanapo ohoete wà,
ywyra Irimano ywy rehe har
wanapo ohoete haw ài wà.
- ⁶ Hàkàgwer uzeaiiko putar wà nehe.
Ipuràg eteahy putar uri 'yw
hàkàgwer ài wà nehe.
Hyàkwegatu putar ywyra
ywyràkàxigyw Irimano rehe
har ài wà nehe no.
- ⁷ Izaew wiko wi putar heremimonokatu
kwer romo wà nehe.
Heta tetea'u putar arozràn ài wà nehe.
I'akatu putar uwà 'yw ài wà nehe no.
Teko paw uze'egatu win Irimano
parer rehe wà. Nezewegatete
uze'egatu putar Izaew wanehe
wà nehe no.
- ⁸ Teko Izaew uze'eg putar
nezewe wà nehe.
— Na'ikatu pixik kwaw tupàn
a'ua'u wà, i'i putar wà nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ainu katu heremiaiuhu waneminoz ihe.
Ihe azekaiw katu wanehe ihe.
Aiko ywyra pin 'yw her ma'e ài.
Teko upyta he'ag rehe wà.
Amono ikatu ma'e paw
purupe ihe no,
i'i Tupàn.

Uze'eg iahykaw rehe har

⁹ Teko ma'e kwaw katu har a'e wà, teko ikatu ma'e iapo haw ikwaw katu har a'e wà no, tuwe weinu katu ze'eg ko pape rehe har a'e wà nehe. Ikatuahy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hape a'e. Teko ikatu ma'e wata a'e hape rupi wà. Ikatu 'ym ma'e iapo har uzeppyapi hehe wà, u'ar pà wà. *Upaw.*